

Žižkovské listy

časopis Klubu přátel Žižkova

Hrrr na ně.....

Vítkov 2013

Bylo léto a na Vítkově hoře byla bitva.....

(Petr Kallista)

Zase ti Křižáci a Husité a obránci Prahy a v pozadí - „Liška Ryšavá“, sám císař Zikmund! Bylo 14. července roku 1420 a v pozdních odpoledních hodinách vyrazila Křižácká jízda pod vedením Pippo Spanna proti slabě chráněným srubům na Vítkově hoře. Toto opevnění vybudoval Jan Žižka s hrstkou svých bojovníků, spíš aby zabránil Zikmundovým vojskům ovládat z toho vrchu zásobovací přístup do Prahy, protože začínají žně a tato cesta je pro Prahu životně důležitá. Sama Praha si tuto skutečnost příliš neuvědomuje a budování opevnění nechává na Žižkovi a ani mu neposkytuje dost vojenské podpory. To si uvědomili až téměř v „hodinu dvanáctou“ a pak na pomoc přispěchavší Pražané nejen zachránili Jana Žižku před zajetím ale dokonce zvrátili celé Zikmundovo tažení na Prahu v naprostý debakl.

Ale den o kterém se chci zmínit má jiné datum. Je 13. července 2013 a Městská část Praha 3 na Vítkově uspořádala akci „Hrrr na ně!“, ve které se sešli obyvatelé z blízka i z dále a vychutnali dobu středověku, počínaje stylovým oblečením bojovníků obou stran a jejich šarvátkami, přes bohaté občerstvení ve stáncích za krásného počasí, zkrátka úplná pohoda. Kdo nezaváhal a vyšel si i na střechu Památníku, měl krásný rozhled na celou Prahu, na místa kde se odehrávalo ono drama mezi Prahou a císařem Zikmundem a díky počasí i daleko za hranice města.

Byla sobota a druhý den byl opět volný, akce pokračovala i v neděli a nikdo nikam nespíchal. Je rok 2013 a věřím, že i příští rok na stejném místě ve stejný čas to opět Křižáci prohrajou, diváci budou spokojeni a myšlenka setkávání lidí s lidmi bez vzájemné zloby a zášti se neztratí.

Olšanské náměstí

(Jan Schütz)

Již v předešlém čísle občasníku Klubu přátel Žižkova z června 2013, „Žižkovských listech“ jsme upozornili na to, že některé články budou rozšířením článků otištěných v Radničných novinách. Konkrétně jde o doplňující články o vzhledu některých míst v městské části Praha 3, doprovázených fotografiemi „Praha 3 včera a dnes“. Prvním takovým článkem je o Olšanském náměstí, otištěný v Radničných novinách č. 7.- 8. z měsíce července 2013.

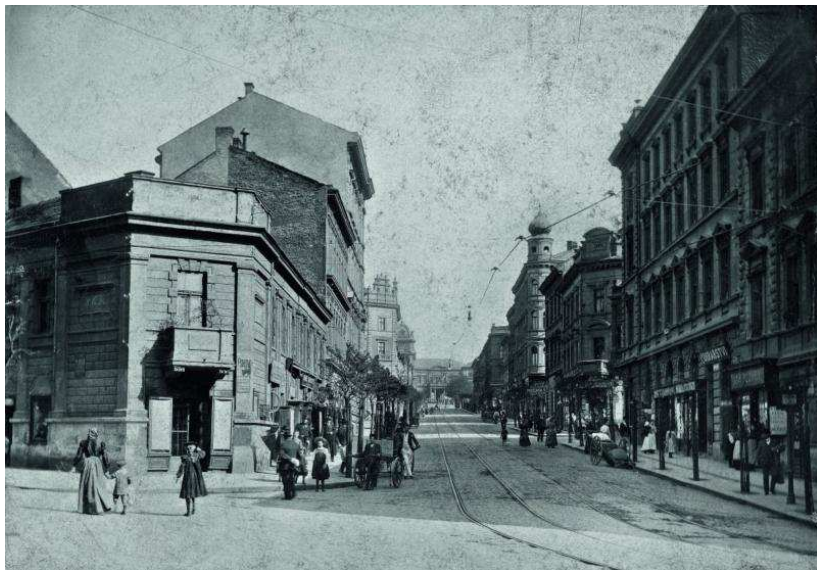
Vlastní náměstí v 70. letech minulého století pronikavě změnilo svou podobu, když demolice odstranily poslední zbytky staré zástavby. Napojením na Olšanskou ulici a úpravou její jižní strany, kde z prašné silnice vznikla nová široká vozovka, se Olšanská stala ulicí, která splňuje parametry moderní městské komunikace.

Zajímavé je i to, že plocha náměstí byla výškově značně rozdílná. Na historické fotografii je vidět jak chodník u domů je byl cca o metr výš než vozovka. To se vše změnilo při vybudování prodloužené Prokopovy ulice, kdy náměstí bylo výškově upraveno. O prodloužení Prokopovy ulice se uvažovalo už ve 30-tých letech minulého století. V důsledku těchto plánů byla v roce 1936 zbourána restaurace „Bezovka“. Po jejím zbourání vznikla velká plocha ohraničená ulicemi Jeseniovou, Lupáčovou a Chelčického s rybníčkem, obehnaná dřevěnou ohradou s plakáty.

Myšlenka prodloužení Prokopovy ulice na Olšanské náměstí nebyla samoučelná. Vzniklo tak spojení dvou hlavních ulic Žižkova - Husitské a Olšanské, které značně usnadnilo průjezd Žižkovskou aglomerací. K vlastní realizaci však došlo skoro o padesát let později.

Důsledkem tohoto řešení však bylo, že zanikla celá ulice Nákvasova. Jediné co z ní zbylo jsou jen schody na vrch sv. Kříže. Schody jsou zde dodnes, jen v lepším provedení. Prokopova ulice měla vždy rozhodující postavení v dopravní obsluze přilehlé části Žižkova a Olšan. Už v roce 1883 na ní

začal provoz koňské dráhy. V roce 1893 byla trať prodloužena Lupáčovou a Chelčického ulicí do ulice Nákvasovy. Provoz koňské dráhy byl ukončen v roce 1901, kdy 28. října 1901 vyjela na tuto trať elektrická tramvaj. Ta Prokopovu ulici opustila v roce 1910.

Po ukončení tramvajového provozu se ulice ztišila a změnila se na ulici řemeslnických provozoven. Byl zde kamenosochař, kovotlačitel a výrobce ozdobných předmětů na hroby, opravář aut a zahradník. Nejvýznamnější pak byla továrna „Pařík – péra“.

To vše zmizelo a zůstala pouze dopravní tepna. Na její jedné straně je hotel Olšanka a na straně druhé parčík, kde některé stromy jsou původní a kdysi stínily zahradu hostince „U zeleného stromu“. Na rohu parčíku směrem ke kostelu sv. Rocha, byl základní kámen pomníku Jaroslava Haška, který měl být odhalen v roce 105. narozenin spisovatele, v roce 1988. K tomu však nikdy nedošlo. Připravená socha, dílo sochaře Josefa Malejovského (1914-2003) se odstěhovala do skladu s odůvodněním, že socha by překážela při dalších

stavebních úpravách okolí, např. při uvažované stavbě tunelu z Olšanského náměstí do Vršovic. Socha se později odstěhovala do Lipnice nad Sázavou jako dar města Prahy a myšlenka tunelu do Vršovic zapadla.

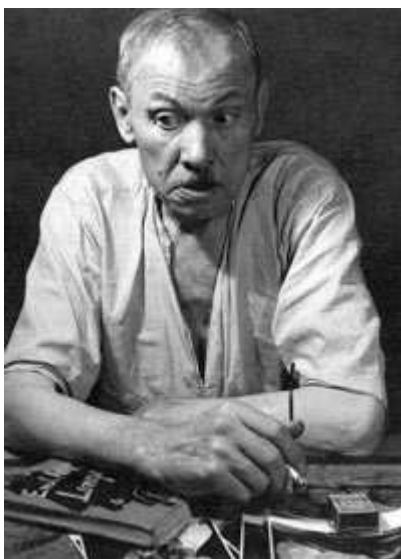
V Lipnici je socha umístěna u cesty ke hřbitovu na kterém je Jaroslav Hašek Žižkov však o pomník spisovatele nepřišel. Socha Jaroslava Haška, tentokrát dílo výtvarníka a sochaře Karla Nepraše, bylo odhaleno 5. října 2005 na Prokopově náměstí.

Franta Sauer (1882 – 1947)

(Jan Schütz)

K napsání těchto řádků mě vyprovokovaly řeči, které jsem v poslední době vyslechl o Frantovi Sauerovi. Jsou hlavně o tom, že byl vandal a hospodský výtržník. Sauer však byl v první řadě anarchista, tedy člověk, který měl nepřátelský vztah k jakékoliv moci a státu. Jak popisuje ve své knížce „Pašeráci“, živil se všelijak. Jeho život byl tak pestrý, že stačilo vzít pero do ruky a se smyslem pro humor, který byl jemu vlastní, zaznamenat to, co mu život přinášel.

Měl různá zaměstnání od obchodního cestujícího po herce. Byl majitelem prádelny, obchodu s látkami ale i prvním nakladatelem Haškova Švejka. Pašoval cukerní a byl také čestným členem „Černé ruky“ – organizace, která zavírala prázdné byty, sklady a kanceláře a nutila domácí, aby takto získané místnosti pronajímali nebydlícím. Jeho přátelé mimo Jaroslava Haška byli i Emil Artur Longen a Xena Longenová

Pohyboval se hlavně v kruzích umělecké bohémy. Jeho přítel byl také pozdější ministr obrany Klofáč (1918-1920).

Velmi aktivně se podílel na událostech 28. října 1918. Po vzniku republiky čeští obyvatelé českých a moravských zemí započali odstraňovat sochy a pomníky o kterých se domnívali, že jsou symbolem mocnářství.

V Praze taktak nebyly do Vltavy svrženy sochy některých světců z Karlova mostu. Byl odstraněn pomník maršála Radeckého z Malostranského náměstí. Z pomníku Františka I. na Smetanově nábřeží zmizela jezdecká socha císaře do lapidária, aby se na své místo vrátila až po roce 1989.

V této atmosféře dne 3. listopadu 1918 zorganizoval Sauer odstranění Mariánského sloupu na Staroměstském náměstí, dílo sochaře Jiřího Bendla. Vzorem pro tento sloup byl sloup mariánský v Mnichově. Pražský Mariánský sloup nechal v roce 1650 postavit Ferdinand II. na paměť ukončení 30-leté války v roce 1648 (Vestfálský mír). Sloup v Mnichově byl postavený jako výraz díky vévody Maxmiliána za vítězství na Bílé Hoře. Franta Sauer také proslul jako organizátor repliky bitvy na Vítkově, která se uskutečnila 14. července 1920 u příležitosti pětistého výročí bitvy. Bitva ale skončila katastrofou, kdy zvítězil Zikmund. A výsledek? Dvacet koní si po pádech zlomilo nohy, po bitvě zůstalo třicet raněných, z toho osm těžce. Bylo zničena řada vypůjčených kostýmů z Národního divadla a bitva měla dohru u soudu, kde byl Sauer odsouzený k částečné úhradě škody ve výši 20.000 korun.

Říká se, že na sklonku života ho začalo trápit svědomí ohledně zničení Mariánského sloupu. Zřejmě pochopil, že to byla neuvážená hloupost. Proto se jednoho letního dne roku 1946 rozhodl vyzpovídat v klášteře Františkánů u Panny Marie Sněžné v Praze u kněze P. Norberta Šamárka. Rok poté Franta Sauer umírá v nemocnici pod Petřínem u Sester Boromejek.

Téma pro badatele:

Zdá se, že otázkou kde je Franta Sauer pohřbený, se zatím ještě nikdo nezabýval.....

Zajímavé obrázky (P.Kallista)

Opravdu zajímavý obrázek! Úplně vzadu je kostel sv.Rocha, tedy pohled Táboritskou ulicí. Uliční hodiny jsou na křižovatce vyústění Baranovy na Táboritskou proti škole v Lupáčově. Druhá, nižší budova je objekt první školy na Žižkově - Olšanské školy. Za uliční lucernou vlevo je na zdi nápis Gutlin.... , no jistě, Gutlingův dvůr. Jsme na dnešním Olšanské náměstí ale mě se to na tomto obrázku líbí víc, než s dnešními paneláky a stejně panelově vyhlížejícím hotelem. Podle oblečení je to nejspíš časně jarní období – stromy vzadu jsou ještě bez listů, je ½ 5 a tři minuty, zjevně odpoledne. Po pravé straně jedou dva, vzadu třetí, koňské povozy – sláma a uhlí. Odpolední idyla, lidé jdou, nezdá se, že by spěchali..

Kdy to je? Jezdí se vpravo. Žádné německé nápisy, tedy po válce. Štíty obchodů Papírnictví, Řeznictví, Pekárna, tedy před „znárodněním“. Žádné auto, snad tedy počátek padesátých let.

Olšanská, také Volšanská škola.

(MVDr. Bronislava Svejková)

Podklady k tomuto článku jsou čerpány z publikace vydané roku 1898, vlastním nákladem a tiskem J. Otty v Praze. Publikace má název Politický a školní OKRES VINOHRADSKÝ a paměti i rozvoj národních jeho škol. Část slovní napsal Karel Rais.

Mezi nejdůležitější reformy tereziánské éry náležela komplexní reforma školství a zavedení povinné školní docházky.

Elementárnímu vzdělání se měly nadále věnovat školy triviální – od lat. pojmu trivium = týkající se tří základních nauk. Tyto školy měly být zřizovány všude tam, kde žilo v jejich dosahu 80 až 100 dětí, tedy v městečkách, při vesnických farách i filiálních kostelech. Děti v nich měly získat základní znalost čtení, psaní a počítání (sčítání, odečítání, násobení a dělení). Dále měly děti nabýt pracovní a hospodářské znalosti dané potřebám v místě bydliště. Hlavním předmětem však bylo v té době náboženství.

Děti od 9 až 12 let, pokud žily na vesnici a pomáhaly v hospodářství, měly mít v časech senosečí a sklizni úlevy od školní docházky. Povinná docházka se doporučovala ale nebyla důsledně povinná. Její případné nedodržování se zprvu ani nesankcionovalo.

V roce 1784 za vlády císaře Josefa II. byly přeloženy prázdniny z původně září a října na červenec a srpen. Tím se posunul začátek školního roku na začátek září a to platí v našich zemích dosud.

Povinné školní docházce se podrobilo v závislosti na místní situaci v průměru 75 až 80% dětí. Byly ovšem oblasti, kde školská síť svou hustotou zaostávala a docházka dětí byla slabší.

Olšanská škola s čp.16, byla první školou v místech nynějšího Žižkova. Ačkoli této školy už dávno není, bývala zde, v původní obci Olšany v dobách, kdy kolem dokola byly jen pláně a jednotlivé usedlosti.

V roce 1787 byla u kostela sv. Kříže zřízena fara, jejíž farnost tvořily usedlosti nespádající do farností Svatojindřišské, Svatopetské, Svatoštěpánské a dále osady Olšany a Strašnice. Předpokládá se, že mládež Olšanská a z okolních usedlostí docházela do škol při kostelech sv.Jindřicha, sv.Petra a sv.Štěpána. Někteří chodili snad i do Vršovic nebo do školy v Karlíně, kde škola již byla zřízena roku 1729 (Invalidovna v Karlíně měla i školu pro děti vysloužilců, kteří byli v invalidovně opatřeni. Později bylo učitelům povoleno přijímat i děti z blízkého okolí). Autor této publikace ale má podezření, že většina dětí nechodila nikam.

V místodržitelském archivu se našly zprávy, ze kterých vyplývá, že po škole v Olšanech se dávno volalo. Stavba školy byla již dne 30. prosince 1821 povolena, uskutečnění se ale odkládalo rok od roku.

Farář Páter František Vejvoda se zasloužil o založení soukromé jednotřídní farní školy. Do roku 1838 byla umístěna na rohu budoucích ulic Táborské a Sudoměřské, v domku čp.8 „U Smetanů“. Když se podíváme do publikace Plánu Prahy z roku 1840 až 1842 zjistíme, kde se domek přesně nacházel. Nájemné platil farář Vejvoda a také panu učitelovi připlácel. Autor shora citované publikace uvádí, že se asi v těchto prostorách učivalo již dříve, protože v Kronice olšanské se uvádí, že učitel Jan Cikán chodil ze Strašnic do Olšan učit již od roku 1828. Do této prozatímní školy měly děti chodit z olšanské farnosti, tedy z Olšan, z okolních vinic, Karlína a Strašnic. V této škole se učili chlapani a dívky společně.

Děti ze Strašnic, hlavně ty menší, vyhýbaly se této škole a pokoutně se učily doma u Kašpara Čumpelíka, vysloužilého vojína, muže řemesla kartáčnického. To se nelíbilo panu faráři Vejvodovi a podal stížnost do Libně. Ve spise, vydaném úřadem libeňským ze dne 17.12.1836 se uvádí, že farář František Vejvoda zřídil školu v Olšanech a obrací se tímto na rychtáře starostránsnického pana Vojtěchovského, s žádostí, aby zjednal nápravu v docházce dětí do této prozatímní školy.

Má všem občanům nařídit, cituji „ Aby jeden každý otec své dítky ku školním cvičení do Volšan posílal. Kdyby se tak nestalo, tak si k trestu dopomůže a rychtář takové odporování hned ouřadu k vědomosti uvede.“ Dále žádá, aby rychtář zakázal Kašparovi Čumpelíkovi cvičení dítek pod následkem trestu....

Olšanská škola č.p.16

Historie první školy v Olšanech č.p. 16

Škola stávala u hlavní cesty v Olšanech, v budoucí ulici Táboritské, mezi ulicemi Vratislavovou (Baranovou) a Sudoměřskou v pozdějším Žižkově.

Dvoutřídní farní škola olšanská byla zřízena dvorním dekretem ze dne 4. února 1837. Ze seznamu škol z roku 1839 se dočteme, že měla přidělenou oblast Olšany, Strašnice a také jednotlivé vinice, které se rozkládaly v jejím širokém okolí. Byly v ní dvě učebny a mělo ji navštěvovat 124 žáků (a v opakovacích hodinách 54 žáků). Vyučovací řečí byla čeština.

Veřejná škola dvoutřídní v Olšanech byla zřízena dvorním dekretem č.755, dne 4.února roku 1837. Dekretem tím bylo zajištěno 1 místo pro učitele s ročním platem 130 zl. konv. měny a 1 místo jeho pomocníka s 60 zl. konv. měny, což byl příjem celkový, zákonem předepsaný. Děti školou povinných bylo zapsáno 140. Učitelem v této škole byl jmenován Jan Cikán, narozený v roce 1805. Stanovený plat měl 40 zlatých a k tomu školní plat. Pomocník Václav Belšan řádný plat neměl. Ustanovil jej patron školní, pražský magistrát.

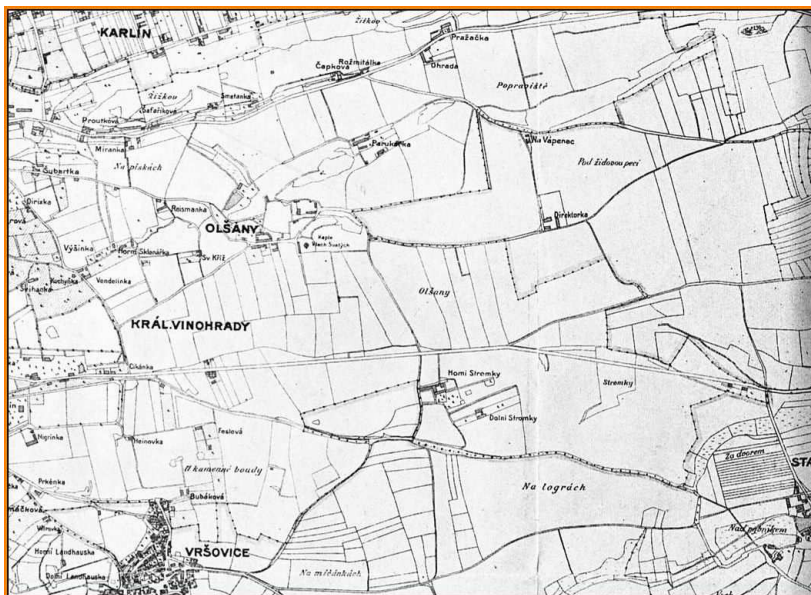
Dne 25. května roku 1835 se sešla komise za přítomnosti zástupců církve, majitele panství Libeňského, rychtáře Starostrašnického a rychtáře novostrašnického, krajského komisaře, inženýra a notáře, aby posoudila vhodnost domu v Olšanech čp. 3, bývalé hospody pro budoucí školu. Jednalo se o stejný domek, který byl již jednou v roce 1820, pro školní výuku posouzen jako nevhodný. Domek stával po levé straně vchodu do Olšanského hřbitova. Komise navržené místo shledala opět nevyhovujícím, protože se jednak jednalo o pozemek hřbitovní a dalším problémem by byly průvody pohřební, které by vyučování rušily. Nevhodné bylo i to, že zadní strana vytypované místnosti přímo sousedila s hroby.

Po této inspekci se komise odebrala na místo, kde měla být postavena nová škola. Vybrané místo uznala pro školu způsobilým. S majitelem místa, panem Janem Černým, ujednána byla koupě a do německy psaného protokolu, bylo česky vepsáno: „Když ten můj grunt k vystavění školy velmi zapotřebí jest, tak já volný jsem 150 čtverečných sáhů pro ten plac ke škole od mého pole, které jsem za 900 zlatých ve stříbře odkoupil, zase slavnému magistrátu jakožto patronovi za jednu vyjednanou peněžitou částku per 80 zlatých ve stříbře, pravím osmdesát zlatých ve stříbře, odstoupím a prodám. (1 sáh měl 3,5 m²,). Jednalo se tedy o pozemek o rozloze 525m².

Se stavbou jednopatrové školy bylo započato roku 1837. Byly v ní vybudovány dvě učebny a dva byty pro učitele. Při ní byla zřízena i školní zahrada, v níž měli práci vykonati nebo uhraditi osadníci. Celkový náklad na školu Olšanskou byl větší než 6000 zlatých.

Dne 16. prosince 1838 byla Olšanská škola Páterem Josefem Rauchem, scholastikem a prelátem u sv. Víta, vysvěcena. Této slavnosti se zúčastnili purkmistr pražský Josef Müller, c.k. apelační rada Ignác, rytíř z Kejřů, dále c.k. krajský hejtman kouřimský Antonín Koudelka, rada král. Města Prahy J. Rokos a Václav Davídek, ředitel panství Libeňského.

Školní mládež zaspívala píseň, kterou složil pan učitel Jan Cikán. Scholastik P. Josef Rauch měl proslov, v němž potřebu školy k dosažení časové i věčné blaženosti vylíčil. Za střelby a hudby ubíral se průvod do kostela sv. Kříže, kdež jej místní kooperátor P. Jan Duchek krátkou řečí uvítal a potom konány byly služby Boží. Po slavnostních obřadech odebrali se hosté do zámku libeňského, kde byla připravena hostina. Tam bylo 32 dětí obdarováno oděvy.

Mapa okolí Olšan v roce 1848

V letech 1872 – 73 Olšanská škola byla rozšířena o třídu třetí. S ohledem na skutečnost, že žižkovská část Královských

Vinohrad rostla, v roce 1872 zde již bylo na 200 domů a škola Olšanská byla malá. Mládež putovala do škol v Karlíně a do Prahy. Z tohoto důvodu byly otevřeny i dvě třídy smíšené v soukromém domě čp. 190.

Tyto třídy se staly pobočkami školy Olšanské. Dům stojí dosud a nachází se na rohu ulice Lipanské a Lupáčovy. Dnes v něm sídlí Česká policie. Ve Zpravodaji Klubu přátel Žižkova č.44, srpen 1986, v materiálu prof. Švandy se uvádí, že další učebny byly zřízeny v soukromém domě čp. 480 v ulici Jakoubkově, nyní Sabinově, který stál v místě dvora Domu s pečovatelskou službou v Roháčově ulici.

Při rozsáhlých stavebních úpravách spojených s demolicemi v 70-tých letech 20. století, které se týkaly mj. i rozšíření ulice Táborské, byly všechny domy zde stojící po pravé i levé straně odstraněny. S nimi byla zbourána i stará Olšanská škola.

Tento článek, který se vztahuje k počátkům školství v 19. století v této oblasti, jsem napsala proto, aby se rodiče i děti zamysleli nad tím, jak daleko měly děti do školy. Je pravdou, že děti dozajista chodily různými zkratkami kolem polí a neobděláným územím, ale při představě, že sem chodily v každé roční době a za každého počasí až ze Strašnic, je mi

těch dětí líto. V dešti, sněhu – jak a kde si sušily botičky a v létě chodily dozajista naboso.

Budova Olšanské školy před demolicí

Osobně mě mrzí to, že my, kteří budovu této školy ještě pamatujeme, jsme se dříve o její historii nic nedozvěděli. Za mého dětství se jednalo o stavení nevzhledné, se zaprášenou, temně šedou fasádou, silně zaprášenými okny a vlhkými zdmi u chodníku. Střešní krytina byla tmavá a místy poškozená. Jediné co dnes po této škole zbylo, je červené číslo popisné 16, které dostal jeden z vchodů do panelového komplexu na Olšanském náměstí.

Hledej.....

Občas se podaří vyfotografovat místo, o kterém mnoho lidí neví. Tento obrázek může inspirovat k procházce a hledání odkud je ten pohled a kde vůbec (ano, na Žižkově) to je.

Zjevně to je zadní východ z domu v ulici (nepovím!), již dávno nepoužívaný, protože, kdo by po těch schodech šel, riskoval by přinejmenším kotníky, ne-li zlomeniny a boule.

